

Innspill og kommentarer til utredningsrapporter publisert 30.06.2025

Vedrørende foreslått nytt alternativ bestående av en kombinasjon av Nukedalen og Vindsås alternativene.

1. Det er vanskelig å gi konkrete tilbakemeldinger på alternativet så lenge det ikke er konkretisert mer enn det som er gjort i de foreliggende rapportene.
2. Fra vår side må det være en forutsetning at et slikt alternativ oppfyller de samme kriteriene som de fire opprinnelige alternativene med hensyn til kapasitet og levetid.
3. På grunn av topografien, forventer vi at et slikt alternativ vil ha mange av de samme utfordringene som Nukedalen og Vindsås:
 - a. Det blir behov for etablering av store demninger for å ramme inn deponiene.
 - b. Områdene er mye brukt til fritidsformål.
 - c. Inngrepet blir omtrent like synlig som de to opprinnelige forslagene det er en kombinasjon av?
 - e. Hvis finmassedeponiet fremdeles må ligge høyere enn industriområdet, vil dette medføre betydelig ekstra energibruk gjennom hele levetiden til deponiet og det er mer krevende med tanke på avrenning, stabilitet og støvflukt enn et deponi plassert lavere i terrenget. Store demninger er kostbart og ressurskrevende, driften blir kostbar, resulterende i mer sårbar økonomisk drift.
 - f. Det er en del myr i områdene. Det er allerede ganske strengt vern av myr og dette forventes å bli ytterligere innskjerpet. Det er blant annet et forslag om forbud mot nedbygging av myr som er sendt på høring nå.
4. Adkomstmulighetene for et alternativ B, blir omtrent som for Nukedalen og Vindsås og det er sannsynlig at det vil bli økt trafikk gjennom Ulefoss.
5. Alle fire arealer som er undersøkt, scorer svært negativt på tap av naturverdier. Bærevann er en kategori dårligere, enn de øvrige, men alle er dårlige. Det som mangler i vurderingene, er vurderinger av mulige avbøtende tiltak og av tidsperspektivet. Etablering og drift av industriområde og deponi vil pågå over lang tid og utvikle seg gradvis. Dette gjør det mulig å gjennomføre avbøtende tiltak for i størst mulig grad å motvirke de negative konsekvensene av tiltaket.
6. Hvordan ser kommunen for seg at en eventuell utredning av alternativ B skal foregå og hvilke konsekvenser vil dette arbeidet få for fremdrift og kostnad?

Generelle kommentarer til rapportene.

1. I stedet for å anbefale at det kobles inn gruvekompetanse for å vurdere alternative driftsformer, burde konsulentene ha knyttet til seg gruvekompetanse, eller etablert bedre dialog med gruveaktørene på feltet, for å bedre kunne vurdere de bransjespesifikke elementene ved prosjektet.
2. Det pekes på at det ikke er helt samsvar mellom REN og REE med tanke på driftsform. Forskjellene er små, og vi er på et ganske tidlig stadium i planleggingsarbeidet. De

studiene som er gjort hittil, har for begge aktørene resultert i anbefaling om bruk av brytningsmetoder som baserer seg på store, underjordiske brytningsrom som tilbakefylles med sementblandet finkornet gruveavgang for å redusere deponibehov og gi størst mulig utnyttelse av forekomsten. Det er noen ulikheter i hvilke metoder som er synliggjort for å etablere og drifte disse rommene, men dette er normalt på et såpass tidlig stadium som vi er nå. Ethvert gruveselskap vil ha som mål å oppnå best mulig ressursutnyttelse, med lavest mulig energibruk, deponibehov og klima- og miljøavtrykk. Dette skyldes både at det er nødvendig for å få lov til å starte virksomhet, men det er også nødvendige forutsetninger for økonomisk og omdømmemessig bærekraftig virksomhet. Virksomhetenes driftsmodell vil nok se veldig lik ut desto mer detaljert planene blir. Det er også vanskelig å se for seg at Dirmin vil akseptere at den ene aktøren velger en driftsmetode som gir dårligere ressursutnyttelse og større deponibehov enn det naboen på samme forekomst gjør.

3. Det pekes på en rekke mulige utfordringer som følge av ny bergverksdrift i Nome, blant annet bankerott gruveselskap, risiko for at installasjoner og områder blir stående forlatt og at lokalsamfunnet blir sittende igjen med «svarteper». Det nevnes helt kort at dersom gjeldende lovverk blir fulgt, vil dette ivareta mange av disse problemstillingen. Her hadde det vært bra for balansen i rapportene om det også ble listet opp hvilke krav til økonomisk sikkerhetsstillelse som gjelder både for uttak av mineralske ressurser og for drift og etablering av deponier. Det har tross alt skjedd mye på dette området siden forrige gang det var gravedrift i Nome.
4. Når det gjelder transportbehov og materialstrømmer, er det viktig å ta innover seg det som blant annet fylkesgeologen påpeker; det er pr i dag ikke utviklet salgbare produkter fra overskuddsmassene fra Fensfeltet. Alle parter er interessert i å redusere deponibehovet mot 0 og lage så mange samfunnsnyttige produkter som mulig av det som tas ut fra Fensfeltet. Etter vårt syn vektlegges tilgang til jernbane i for stor grad i flere av utredningene. Dersom deler av avgangsmassene eksempelvis kan brukes til byggeråstoff i stedet for jomfruelige materialer, vil de sannsynligvis bli transportert direkte til sluttkunden med bil. Dette er uansett et begrenset marked på grunn av transportkostnader. Hvis forholdsvis finkornede avgangsmasser fra Fensfeltet selges billig i det regionale byggeråstoffmarkedet, vil dette sannsynligvis medføre økt deponibehov hos eksisterende produsenter i dette markedet. Fra Bærevann er det ikke langt til nærmeste utskipningshavn og kostnadene for ekstra omlasting for å få varene fra lastebil til eksempelvis jernbane, vil derfor utgjøre en forholdsvis stor ekstrakostnad sammenlignet med å kjøre bil hele veien. Det er også mulig å se på andre transportalternativer som f.eks. transportbånd i høye luftspenn.
5. Som det ble påpekt i møtet med kommunen etter at utredningsrapportene ble offentliggjort, er det uheldig at det skapes et bilde av at noen av arealene er utelukket på grunn av naturkartlegging, når det tross alt ikke er gjort en viktig av dette hensynet i forhold til andre hensyn. Det er heller ikke sett på mulige avbøtende forhold eksempelvis i form av tiltak for å øke naturverdiene i områdene utenfor de berørte områdene.
6. Det vil alltid være en ubalanse i slike utredninger som dette, da de kartlegger noen bestemte områder, uten at man har like detaljert kunnskap om omkringliggende områder. Dette medfører en risiko for å vurdere noe som mer sjeldent enn det er, fordi man ikke kjenner tilstanden i omkringliggende områder like godt.
7. Metodikken for slike utredninger er også slik at en rekke tema skal utredes i henhold til standarder for slikt arbeid og en rekke høringsinstanser med spesifikke forvaltningsområder skal uttale seg. Det er ikke like strukturert og systematisk tilnærming for å fange opp og kvantifisere de positive effektene av et tiltak. Føringerne fra EU, Norske myndigheter, ministre med mer, kommer ikke inn i matrisene på samme måte som en artskartlegging.

8. I vurderingene av økonomiske konsekvenser av tiltaket, er det ikke tatt med at mange grunneiere vil få inntekter fra virksomheten, både gjennom bergleie fra selve uttaket og gjennom salg eller utleie av arealer, samt kompensasjon for påførte ulemper. Ved uttak av statens mineraler, skal grunneier i henhold til mineralloven, få et vederlag på 0,5% av omsetningsverdien av det som tas ut av statens mineral og ikke drivverdig forekomst av grunneiers mineral på eiendommen. For områdene brukt til deponi og mineralpark, vil grunneier enten få leieinntekter eller inntekt fra salg av arealer.

I det hele tatt virker utredernes betraktninger om positive ringvirkninger i form av arbeidsplasser, bransjemuligheten for andre virksomheter lokalt og følgene det kan få for sysselsetting og kommuneøkonomi svært overfladisk drøftet og lite vektlagt. Her snakker vi om muligheten for å bli og være et ledende europeisk miljø knyttet til skjeldne jordarter – et kompetanse- og ressurscenter. Dette er en drift som vil trenge en stor spredning av kompetanser – fra ufaglært til doktorgradsnivå.

9. Utredningene er, i første omgang for oss, vanskelig å forholde seg til når det gjelder konsekvenser på en del områder. Områder som har vidt forskjellige egenskaper og bruksnivåer for befolkningen synes likevel å få en besynderlig lik kritikalitet.

Våre anbefalinger til den videre saksgangen

1. Vi er ennå i en tidlig fase av prosessen og det er for tidlig å utelukke noen av alternativene på det grunnlaget som nå foreligger. Vi vil derfor på det sterkeste anbefale at alle alternativene sendes på høring.
2. Forslaget til kombinasjon av Vindsås og Nukedalen må konkretiseres slik at det er mulig å vurdere det skikkelig.
3. Kommunen bør knytte til seg en konsulent med bergfaglig kompetanse som kan bistå kommunedirektøren og hans stab i det videre arbeidet.